

6. Черникова Е.В. Подготовка будущих учителей биологии к формированию экологической культуры старшеклассников: Дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Одесса, 2004. – 215 с.

УДК 378.14

Ковальчук Т.П.

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ДИСЦИПЛІНИ “ХУДОЖНЯ ОБРОБКА ПАПЕРУ”

Статтю присвячено питанням формування художньо-образного мислення студентів на заняттях дисципліни “Художня обробка паперу”.

The article is devoted to the problem of artistic and creative thinking formation of the students at the lessons of “Artistic treatment of paper”.

Сучасні вимоги до рівня професійної підготовки вчителів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва в системі художньо-педагогічної освіти окреслили проблему формування творчого потенціалу особистості. Дослідження передумов становлення творчої особистості в процесі опанування мистецтвом художньої обробки паперу, як одного із найбільш доступного для художньої діяльності, окреслює основні компоненти способів дій перетворення предметного світу за законами краси у формі художнього образу. Поняття художнього образу, як результат творчого мислення та вміння художньо узагальнювати, естетично спонукати, проникати в сутність явищ, розкривати внутрішній смисл явища, потребує розгляду специфіки художньо-прикладної творчості. В сучасній художній педагогіці та психології діяльності широко розкрито шляхи формування системи навичок, що пов'язані з творчою працею [2; 6; 7]. В науково-методичних здобутках вітчизняних та зарубіжних вчених зазначається, що художня творчість не повинна зводитися тільки до теорії художньої інформації, котра розглядає декоративне мистецтво, як суму знаків, котрі повідомляють нову художньо-естетичну інформацію [3; 4]. З цими фактами часто приходиться зустрічатися на початковій стадії навчально-художньої діяльності студентів, коли їхня художньо-прикладна творчість зводиться до побудови окремих видів структур створення виробу прикладного призначення. В цьому випадку відсутній емоційний зміст та індивідуально-творче начало, тобто відсутній художній образ. Образне мислення, що детермінує творче мислення, більш гнучке, узагальнене і складне у порівнянні з практично-інформаційним мисленням, так як художник оперує, основним чином, образами предметів і явищ, котрі містяться змістовно в пам'яті, уявленні. Для нас є важливим ствердження Гегеля про те, що ядро змісту художніх творів складають не самі предмети та зовнішнє оточення людини, а “живість і душа суб'єктивного підходу і виконання, почуття художника, котрі відображаються в його творі і надають не тільки просту копію зовнішніх об'єктів, але розкривають разом з тим себе і свій внутрішній світ” [1; 197]. Художній образ як діалектичний сплав живого споглядання і абстрактного мислення в конкретно почуттєвих, естетично виразних формах розглядається в працях Б.Г.Ананьєва, В.Г.Бутенко, Л.С.Виготського, Г.-В.-Ф.Гегеля, І.А.Зязюна, Ю.Н. Калюткіна, В.С.Кузіна, О.М.Семашко, О.Я.Чебикін та ін. І тому не випадково в творчій практиці, особливо в умовах навчально-виховного процесу на заняттях з дисципліни “Художня обробка паперу”, з самого початку навчання, ми приділяємо увагу формуванню творчого потенціалу особистості студента, формуванню системи умінь визначати художній образ. Осмислення і емоційне сприйняття предметного світу, розуміння завдань навчально-творчої роботи складають основні умови програми способів дій створення художнього образу, що є по суті вмінням знайти вихідний прообраз і виразити його у визначеній художній мові конкретного виду обробки паперу, узагальнюючи споглядання та символічне зображення мотиву декоративної композиції. Рішення цих завдань передбачає формування та розвиток художньо-творчої здатності, а

саме: розвиток художньо-творчих здібностей студентів, їх предметне і понятійно-образне мислення, вміння порівнювати, відзначати спільне й відмінне у предметах та явищах на основі пошуку далеких та близьких аналогій, робити усвідомлено на рівні художнього мислення самостійні висновки, тобто розвивати художнє візуальне мислення; формувати сенсорні професійні вміння й навички з метою розвитку функціональних можливостей органів почуття, підвищення загальної естетичної почуттєвості на основі диференційованого аналізу об'єктів та явищ дійсності; розвивати зоровий апарат, тактильні та кінестезійні відчуття форми, пластичності, декоративності, об'ємності, кольору, графічності, відчуття єдності зображальних та виражальних засобів вирішення образу в різних видах художньої обробки паперу (витинанка, аплікація, паперова пластика тощо). Важливою дидактичною умовою формування вказаних властивостей особистості є методичне забезпечення формування практичних навичок виразного відтворення образу, вміння застосовувати особливості образотворчої мови, відповідно до можливостей будь-якої техніки художньої обробки паперу при створенні декоративної композиції в прикладній творчості.

Прикладна творчість на заняттях художньої обробки паперу найбільш успішно розвивається за умов чітко визначених дидактично змістових завдань процесу навчання-пізнання та умов емоційної регуляції сприйняття художнього образу в навчальній діяльності. Питання дидактичного забезпечення процесу формування художньо-образного мислення в матеріалі в процесі навчально-творчої діяльності студентів на заняттях художньої обробки паперу оптимально розкриваються за умов використання наочно-методичного пояснення завдань програмного матеріалу. Дидактичний матеріал у вигляді наочних розробок дозволяє більш за короткий термін часу оволодіти студентами творчими способами дій в художній діяльності. Для посилення формування художньо-образного мислення студентів, сприйняття художнього образу, ми в своїй педагогічній практиці використовуємо твори М.Біласа, М.Добужинського, М.Жука, Д.Мітрохіна, Є.Лебедева, А.Матісса, П.Пікассо, Г.Нарбута, а також твори народних майстрів декоративного мистецтва України, Росії, Китаю, Польщі, Японії.

У відповідності сучасних вимог до рівня професійної підготовки майбутніх учителів декоративно-прикладного мистецтва, що визначаються Стандартом вищої художньо-педагогічної освіти України та концепцією Болонського процесу, ми розробили структуру програми курсу “Художня обробка паперу” за змістовими модулями [3]. Це надає можливість сформуванню у студентів систему професійних умінь та навичок створювати художні вироби з паперу в різних техніках на основі художньо-образного мислення в матеріалі. Окреслена мета забезпечується тісним взаємозв'язком теоретичних та практичних занять студентів, в процесі котрих вирішуються такі дидактичні завдання процесу навчання та учіння: наочно-інформаційне забезпечення процесу оволодіння масивом засобів формоутворення, стилізації й оформлення художнього образу в декоративній композиції, організації пластичної архітектоники площинних та об'ємних форм, оволодіння закономірностями кольорознавства в роботі з кольоровим папером (поняття про темні, світлі кольори, нюансні та контрасні, локальні, однотональні, різнонасичені, монохромні тощо). Оволодіння системою художньо-образного мислення протікає в процесі розумово-практичної творчої діяльності, котра передбачає засвоєння:

- технологій виготовлення декоративних композицій, виробів з паперу в техніках витинання, аплікації, колажа, імітації вітража та мозаїки, торцевої пластики, моделювання – паперової пластики, пап'є-маше тощо;
- способів та прийомів декоративно-пластичної обробки поверхні аркуша паперу;
- принципів створення декоративних образних виробів, композицій різних за формою та змістом;
- композиційних закономірностей формоутворення з паперу на площині та об'ємній формі;
- виразних засобів та способів художньої обробки паперу;

- прийомів ритмічної організації зображення, виготовлення способом повторення елементів, близьких за формою, кольором та величиною, наприклад, у витинанках;
- поняття про художню форму в паперовій пластиці та її основні характеристики образу (вплив їх на побудову, конструкцію, виразність, декоративність художньо-образної основи);
- поняття про виразні особливості та практичні способи створення силуетів;
- техніко-технологічних особливостей творчого процесу створення композиції художньо-образного виробу.

Таким чином, у процесі оволодіння основами художньої обробки паперу навчально-пізнавальна, практична діяльність студентів спрямовується на творче застосування знань та системи умінь при створенні художнього образу. Оцінювання робіт студентів протікає за модульно-рейтинговою системою і визначається за такими основними критеріями: загальна образотворча грамотність, художня виразність та образність роботи, самостійність та оригінальність виконаної композиції виробу в матеріалі, змістовність композиції декоративного виробу, творчий рівень виконання завдання за змістом програми, володіння техніко-технологічними прийомами, композиційними засобами, а також ступінь використання способів формоутворення декоративно-пластичних виробів та їх образність. При цьому застосовується сукупність методів оцінювання – поточна оцінка навчально-творчих досягнень за змістом орієнтованої структури залікового кредиту курсу, оцінка за індивідуальну творчу роботу (проект), науково-дослідну роботу, а також оцінка за практичні тести-завдання. Оцінювання подається в числовій характеристиці якісних показників навчально-творчого досягнення, виражених за стобальною системою. Накопичення оцінки здійснюється за результатами поточного, проміжного, підсумкового етапів контролю, котрі сумуються від етапу до етапу, і тим самим визначається рейтинг студента.

Сучасні вимоги до формування творчої особистості і її складової – художньо-образного мислення в системі художньо-педагогічної підготовки майбутніх учителів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва природно вивели зміст освітньо-професійної програми курсу “Художня обробка паперу” та зміст освітньо-кваліфікаційної характеристики на різноманітні форми організації навчально-творчої діяльності студентів художньо-графічного факультету. Для цього були визначені дидактичні умови для вирішення завдань педагогічного керівництва художньо-творчою діяльністю студентів в системі “викладач – процес діяльності – студент”. Шляхом анкетування, аналізу програмних робіт, індивідуального опитування студентів художньо-графічного факультету Південноукраїнського державного педагогічного університету ім.К.Д.Ушинського, Барського гуманітарно-педагогічного коледжу ім.М.Грушевського, ми визначили, що для формування художньо-образного мислення та розвитку творчого потенціалу на заняттях з курсу “Художня обробка паперу” необхідно застосовувати цілеспрямовану емоційну регуляцію в процесі керівництва творчою діяльністю. Для ефективного здійснення керівництва творчою діяльністю нами розроблена структурно-логічна карта послідовних завдань, спрямованих на безперервне формування художньо-образного мислення, розвиток творчого потенціалу студентів, формування високого рівня творчої потреби в самостійній пізнавальній та художньо-прикладній діяльності в ході занять, виконання індивідуальної творчої (курсової), дипломної роботи та в ході проходження навчально-творчої практики на 1–4 курсах. Такий підхід зумовлюється тим, що студенти за цими видами занять застосовують способи дій, котрі спрямовані на трансформацію реальних форм у декоративні, образні форми засобами художньої обробки паперу, тим самим знання і система умінь студентів реалізуються в творчій діяльності. Отже, спрямованість занять була побудована таким чином, щоб студенти виконували програмні завдання, індивідуальну роботу творчо. Для формування художньо-образного мислення основна увага була приділена методам пошуково-творчого навчання-учіння, за допомогою котрих студенти залучалися до художньої творчості. Вивчаючи програмний матеріал, студенти відпрацьовували творчі способи дій щодо формоутворення елементів декоративної композиції, виробу в конкретній

техніці художньої обробки паперу. В процесі керівництва творчою діяльністю ми приділяли увагу формуванню таких якостей, як фантазія, уявлення, професійна спостережливість, композиційне та образне мислення в матеріалі, емоційно-естетичне сприйняття та бачення природної чи предметної форми як художнього образу.

Аналіз такої організації навчально-творчої діяльності студентів привів до висновку, що процес навчання основ художньої роботи з папером в системі вищої художньо-педагогічної освіти потребує від художника-педагога усвідомленого керівництва процесом професійного художньо-образного мислення студентів, що передбачає не тільки процес навчання-виховання, а й процес учіння, художньо-творчої прикладної діяльності студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гегель Г.-В.-Ф. Эстетика: В 4-х т. – Т.3. – М., 1971.
2. Ветрова И.Б. Неформальная композиция: от образа к творчеству. Учебное пособие. – М., 2004.
3. Ермаш Г.Л. Искусство как мышление. – М., 1982.
4. Естетичне виховання: Довідник / В.І.Мазепа, А.В.Азархін, В.С.Горська та ін. / Упоряд. Н.О.Ярцева. – К., 1988.
5. Ковальчук Т.П. Художественная обработка бумаги.: Программа для студ. худ.-граф. фак-тов педвузов. – Одесса, 2002.
6. Саннікова О.П. Феноменологія особистості: Вибрані психологічні праці. – Одеса, 2003.
7. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності.: Навч. посіб. – К., 2004.

УДК 378. 147: 82 И

Корж Т.М.

ІНТЕГРАЦІЙНО-МАТРИЧНА МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ АНОТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕКСТІВ

Стаття присвячена актуальній проблемі методики викладання іноземних мов – анотуванню академічних текстів на основі інтегративно-матричної моделі, що допомагає встановлювати взаємозв'язок між формою і змістом текстів і забезпечує студентів ефективною і гнучкою стратегією складання письмових анотацій.

The article is devoted to the important problem in L2 teaching summarizing of academic texts on the basis of integrative-matrix model which helps to correlate a form and content of the texts and provides students with the appropriate and flexible strategy for composing written summaries.

Проблема анотування стара як світ. При всій уявній простоті та очевидній значущості цієї проблеми, і всупереч тій увазі, яка приділялася даному питанню в методичних і лінгвістичних дослідженнях, воно далеке від рішення в сучасній методиці викладання іноземних мов. Проблема переробки первинного тексту у вторинний безпосередньо пов'язана з проблемою розуміння – центральною проблемою багатьох наук про людину – психології, лінгвістики, літературознавства, методики навчання іноземних мов.

Абсолютно всі лінгвісти і методисти, що займаються дослідженням компресії тексту в рамках психолінгвістичного або комунікативного (функціонального) підходів і їх можливих варіацій, автоматизованої переробки інформації, сходилися у тому, що при навчанні адекватного розуміння тексту читачу необхідно уміти виділяти основну ідею тексту, головну/другорядну інформацію, його ключові слова, “сміслові віхи”, опори і т.д., в яких у стислому вигляді передано зміст тексту. Але у всіх дослідженнях чітко простежуються дві основні тенденції: або ж запропонована методика дуже часоємна і “лінгвістична” [5: 8] і підходить тільки для студентів мовних ВНЗ, або ж розуміння тексту жорстко управляється з